

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 38031-03-18

ניתן ביום 15 יולי 2018

המערערת

המשיב

המוסד לביטוח לאומי

בשם המערערת: עו"ד איתמר כהן
בשם המשיב: עו"ד ורד ברקובי

לפני: הנשיאה ורדה וירט ליבנה, סגן הנשיאה אילן איטח, השופטת סיגל דוידוב-מוטולה
נציגת ציבור (עובדים) גב' חיה שחר, נציגת ציבור (מעסיקים) גב' ברכה סמו

פסק דין

השופטת סיגל דוידוב-מוטולה

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי לעבודה בירושלים (השופטת יפה שטיין; בל 11-01-30226), במסגרתו נדחתה תביעת המערערת להכרה בפגימה בידיה כפגיעה בעבודה מכוח עילת המיקרוטראומה.
2. המערערת, ילידת שנת 1959, עבדה משך כעשרים שנה כעובדת ניקיון בבית החולים "הדסה". בפסק דין חלקי מיום 13.9.11 נקבע כי ניתן לבודד את פעולות השטיפה והסחיטה המבוצעות על ידה, באופן המקיים תשתית עובדתית לעילת המיקרוטראומה ומצדיק מינוי מומחה רפואי.
3. בהתאם, מונה מומחה רפואי - ד"ר דיויד יפה - והועברו אליו העובדות הרלוונטיות וביניהן כי המערערת עובדת חמישה ימים בשבוע 8 שעות ביום, ואחת לשבועיים ששה ימים בשבוע; מבצעת במהלך עבודתה עבודות ניקיון הכוללות ריקון ואיסוף פחים במחלקה, ניקיון אסלות כיורים וחרסינות כולל הרמה של הידיים מעל גובה הכתפיים, ועוד, כשפעם בשבוע מנקה את המחלקה עם מכונת החלקה שיש לאזנה בשתי הידיים; וכי "על המומחה להתייחס לשאלת הקשר הסיבתי על פי תורת המיקרוטראומה בהקשר של שטיפת הרצפות וסחיטת מקל השטיפה, באופן יומיומי; לעניין זה מוסכם כי שטיפת הרצפות מהווה כמחצית מזמן העבודה של התובעת, במהלכה סוחטת התובעת את מקל השטיפה 50 פעם ביום בעזרת מכונת שטיפה, ומעבירה את המגב ובטיאטוא - את המטאטא קדימה ואחורה על פני הרצפות".

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 38031-03-18

4. די"ר יפה שלל בחוות דעתו קיומו של קשר סיבתי, ובהתאם נדחתה התביעה (פס"ד מיום 3.8.12). במסגרת ערעור על פסק הדין הוסכם להחזיר את התיק לבית הדין האזורי על מנת להשלים את התשתית העובדתית לגבי התנועה הנדרשת מהמערערת בעת סחיטת מקל השטיפה בעזרת מכונת השטיפה, וכן על מנת להעביר למומחה שאלות הבהרה (שפורטו בפסק הדין; עב"ל 18744-09-12 מיום 11.3.13).
5. הצדדים הגיעו להסכמה על התשתית העובדתית הנוספת, ולפיה הסחיטה של המקל מתבצעת כאשר המערערת מפעילה לחץ על ידית המסחטה ודוחפת אותה כלפי מטה; לפני שהמערערת התחילה לסבול מכאבים בידיים, היא החזיקה את המקל ביד ימין, ויד שמאל משכה את הידית למטה; מאז שהמערערת סובלת מכאבים ביד שמאל, היא משתמשת לרוב ביד ימין לצורך משיכת הידית כלפי מטה, ולפעמים גם ביד שמאל, כאשר כואב לה ביד ימין; בעת הדחיפה של הידית למטה המערערת מיישרת עד הסוף את היד שדוחפת את הידית, הידית נמצאת במרחק קצר מאוד מהגוף של המערערת; מקל השטיפה הוא בגובה הכתפיים של המערערת והידית אותה המערערת דוחפת כלפי מטה היא בגובה המותן שלה.
- די"ר יפה חזר על עמדתו לאחר קבלת שאלות הבהרה והעובדות הנוספות, ובהתאם נדחתה התביעה בשנית (פס"ד מיום 20.2.14). גם על פסק דין זה הוגש ערעור, ובמסגרת הדיון בו הושגה הסכמה בדבר החזרת התיק לבית הדין האזורי לצורך הפניית שאלת הבהרה נוספת למומחה (עב"ל 38177-03-14 מיום 14.1.15). די"ר יפה שב גם הפעם על חוות דעתו בדבר העדר קשר סיבתי, ובית הדין האזורי נענה בשלב זה לבקשת המערערת (בשל טעות סופר מהותית בחוות הדעת) למינוי מומחה נוסף. בהתאם מונה די"ר יעקב פעילן, כאשר בהחלטת המינוי שנשלחה אליו צוינו - ככל הנראה בטעות - העובדות המפורטות בסעיף 3 בלבד, ולא העובדות הנוספות כמפורט בסעיף 5 לעיל (החלטה מיום 26.4.15).
7. די"ר פעילן קבע בחוות דעתו כי המערערת סובלת מכאבים אך אין אבחנה מוגדרת ומבוססת של בעיה כלשהי בידיה, ומשכך - לא ניתן לדון בשאלת הקשר הסיבתי. בשלב זה הסתבר שלא כל החומר הרפואי הועבר לדי"ר פעילן, ומשכך נשלח אליו כל תיקה הרפואי של המערערת והוא התבקש לחוות דעתו פעם נוספת בעניינה. בחוות דעתו השנייה ציין די"ר פעילן שאין שינוי בחוות דעתו. המערערת הפנתה למומחה שאלות הבהרה ובתשובותיו ציין די"ר פעילן כי המערערת

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 38031-03-18

אובחנה כסובלת מתסמונת התעלה הקרפלית על סמך בדיקה קלינית אך אבחנה זו נשללה בבדיקת אי.אמ.ג'י מיום 9.5.10; אובחנה לפי בדיקה קלינית כסובלת מתהליך דלקתי במפרק בסיס האגודל, כאשר "ברור שאין קשר בין התהליך הדלקתי לתנאי עבודתה"; וכן אובחנה על סמך בדיקה קלינית כסובלת מ"אפיקונדילטיס לטרלית במרפק שמאל" (מרפק טניס), כאשר "אין בתנאי עבודתה... גרימת עומס מכני על מוצא השרירים המיישרים מהמרפק" ולכן "איני מוצא קשר סיבתי לתנאי עבודתה".

8. לאחר קבלת סיכומי הצדדים ובבואו לכתוב את פסק הדין הגיע בית הדין האזורי למסקנה כי יש להכנות לד"ר פעילן שאלות הבהרות נוספות, וכך עשה. בתשובותיו לשאלות אלו עמד ד"ר פעילן על דעתו כי לא אובחנה אצל המערערת תסמונת התעלה הקרפלית וכי ברישום הרופא המטפל הקובע אחרת אין פירוט מספיק המאפשר לקבל זאת; הסביר כי מיקרוטראומה יכולה לגרום לתסמונת התעלה הקרפלית במצבים בהם נגרם עומס/לחץ/רטט/כוח ממוקם על הליגמנט הכפי, על ידי פעולות חוזרות ונשנות זהות במהותן במשך שעות רבות ביום ולאורך שנים רבות ורצופות; כאשר נשאל אם קיימת אסכולה רפואית מחמירה פחות, השיב כי לשאלות לא צורפו מחקרים מדעיים המבוססים על EBM (Evidence Base Medicine) המוצאים קשר פתו-פיזיולוגי בין תנאי עבודתה של המערערת לבין תסמונת התעלה הקרפלית במידה וקיימת (אך גם לא ציין אסמכתאות רפואיות התומכות בקריטריונים שפורטו על ידו, מלבד הפניה כללית ל - "EBM"); ציין כי ביחס לתהליך הדלקתי במפרק בסיס האגודל - האבחנה נעשתה לפי בדיקה קלינית בלבד ללא בדיקות עזר והדמיה, ולא צורף הסבר כיצד תנאי עבודתה גרמו לתהליך זה; וכאשר למרפק טניס - קבע כי "בסחיטת סמרטוט הפעולה מתבצעת ע"י השרירים המכופפים הארוכים של האגודל והאצבעות, על מנת לאפשר את סחיטת הסמרטוט על השרירים המיישרים להיות רפויים, מכאן ברור כי אין גרימת עומס על מוצא השרירים המיישרים מהאפיקונדיל החיצוני במרפק".

כדוגמא לדרך ניסוח התשובות, יצוין כי אחת משאלות ההבהרה שהפנה בית הדין הייתה "אנא פרט את מסקנתך לפיה אין קשר סיבתי בין הליקויים מהם סובלת התובעת לבין תנאי עבודתה". תשובתו של ד"ר פעילן הייתה - "מהשאלה לא ברור לאיזו אבחנה הכוונה. הרי מדובר במיקומים שונים, עם כיווני תנועה שונים והפעלת כח שונה. ראי התייחסותי בחוה"ד, בתשובותי לשאלות ההבהרה הקודמות ובתשובותי לעיל - לעניין האבחנות והקשר הסיבתי".

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 38031-03-18

עוד נשאל המומחה כי "התובעת טוענת כי הכאבים מופיעים ומחמירים בזמן העבודה ולאחריה. האם נכון כי עבודתה של התובעת מחמירה את הכאבים והמגבלות, גם אם באופן זמני וחולף?". תשובתו של המומחה לכך הייתה זהה מילה במילה לתשובתו הקודמת שצוטטה בסעיף זה לעיל, והתייחסה לשאלה אחרת.

9. המערערת הגישה בקשה למינוי מומחה אחר, ובקשתה נדחתה. עם זאת צוין בהחלטה כי המערערת רשאית להפנות לד"ר פעילן שאלות הבהרה נוספות (החלטה מיום 21.11.17). המערערת הגישה בהתאם בקשה להפניית שאלות הבהרה נוספות, אך בקשתה נדחתה לאחר שבית הדין שוכנע שאין הצדקה להפנות למומחה סבב נוסף של שאלות הבהרה באותם נושאים. בהמשך לכך דחה בית הדין את התביעה ללא צו להוצאות, על בסיס חוות דעתו של ד"ר פעילן, ותוך שציין כי גם ד"ר יפה שלל את הקשר הסיבתי בין מצבה הרפואי של המערערת לבין תנאי עבודתה.

טענות הצדדים בערעור

10. המערערת טוענת כי טעה בית הדין האזורי בסרבנו למנות מומחה רפואי אחר או נוסף, וכן בדחותו את בקשתה להפנות שאלות הבהרה נוספות לד"ר פעילן (בניגוד להחלטה קודמת של בית הדין האזורי בעצמו). המערערת מדגישה כי אין כל יסוד לקביעת ד"ר פעילן לפיה אינה סובלת מתסמונת התעלה הקרפלית, כאשר בדיקת אי.א.מ.גי מיום 27.8.14 קובעת זאת במפורש וכך אבחן גם הרופא המטפל, וכאשר תשובות המומחה יוצאות כנגד אבחנות הרופאים המטפלים באופן שאינו ברור. המערערת מצרפת מסמך רפואי שנערך על ידי הרופא המטפל בה, ד"ר מיכאל צירנופסקי שהוא מומחה לכף יד מבית החולים "הדסה", המרכז את ההיסטוריה הרפואית של הטיפול בה החל משנת 2009 ומלמד על טיפולים חוזרים ונשנים בידיה לרבות אבחנה ברורה של CTS. המערערת סבורה כי תשובותיו של המומחה "אגרסיביות ולעומתיות" ואין בהן משום מענה אמיתי לשאלות הבהרה, באופן המעקר את הליך הפניית שאלות הבהרה מתוכן.

11. המערערת מוסיפה וטוענת כי ד"ר פעילן מפנה בחוות דעתו ל - EBM כאשר אין מדובר בספר רפואי המגדיר קריטריונים למחלות שונות אלא בכלי כללי הנהוג ברפואה לצורך מתן טיפול רפואי מיטבי על בסיס המידע המדעי העדכני והמהימן ביותר. המערערת מפנה בקשר לכך

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 38031-03-18

לתשובות שנתן ד"ר פעילן עצמו בתיק אחר (בלי (אזורי נצרת) 12-01-36596 יעקב וודה - המוסד לביטוח לאומי, החלטה מיום 21.2.16) בהן אישר זאת, באופן שהצדיק לפסול את חוות דעתו באותו מקרה. המערערת טוענת עוד כי ד"ר פעילן דוגל באסכולה המחמירה עם מבוטחים, ולא בכדי נפסל גם על ידי בית הדין הארצי בתיק שדן בתסמונת התעלה הקרפלית לאחר שהוברר כי גישתו מנוגדת לחוזר המוסד (עב"ל (ארצי) 650/08 דודו יריב - המוסד לביטוח לאומי (28.4.09)). עוד מפנה המערערת לתיקים בהם הוכר קשר סיבתי על ידי ארבעה מומחים אחרים בין תנאי עבודה ל"מרפק טניס", על בסיס קריטריונים אחרים מאלו שנקבעו על ידי ד"ר פעילן בחוות דעתו.

12. המוסד תומך בפסק דינו של בית הדין האזורי, מטעמיו, וסבור כי "לא ניתן לעשות מקצה שיפורים נוסף, ולבקש שוב מומחה אחר או נוסף". המוסד מדגיש כי מדובר במומחה שני המחזק את חוות הדעת של המומחה הראשון, וכי גם אם נניח כי המערערת אכן סובלת מתסמונת התעלה הקרפלית - הרי שד"ר פעילן התייחס גם לאפשרות זו ושלל את הקשר הסיבתי. משכך, אין למנות מומחה אחר או נוסף ואף אין הצדקה להפניית שאלות הבהרה נוספות למומחה.

13. הצדדים הסכימו כי פסק הדין יינתן על סמך כלל החומר שבתיק וטיעוניהם בישיבת קדם הערעור.

דיון והכרעה

14. לאחר ששקלנו את טענות הצדדים ועיינו בכל חומר התיק, שוכנענו - על אף ותקו הרב של התיק ועל אף שכבר מונו בעניינה של המערערת שני מומחים רפואיים - כי קיימות נסיבות חריגות ויוצאות דופן (כדרישת סעיף 19 להנחיות בדבר מינוי מומחים יועצים רפואיים) המצדיקות מינויו של מומחה רפואי שלישי. זאת, לאחר ששוכנענו כי אין אפשרות בנסיבות המקרה להסתמך על חוות דעתו של ד"ר פעילן, וכאשר לא הייתה מחלוקת בין הצדדים על כך שלא ניתן להסתפק בחוות דעתו של המומחה הראשון ד"ר יפה, אשר נפלה בה טעות דפוס המשנה מהותית את חוות דעתו.

15. שוכנענו כאמור נוכח הצטברות הטעמים הבאים:

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 18-03-38031

ראשית, לד"ר פעילן לא הועברו העובדות המלאות שנקבעו על ידי בית הדין האזורי בהתאם להנחיית בית הדין הארצי (סעיף 5 לעיל), אלא הועברו אליו עובדות חלקיות בלבד שאין בהן תיאור של התנועות אותן ביצעה המערערת בעת פעולת הסחיטה. מדובר בפגם מהותי שעשוי להשליך על חוות הדעת בכללותה (ולכאורה אף השליך עליה, כפי שיפורט להלן).

שנית, לד"ר פעילן לא הועבר מלכתחילה כל החומר הרפואי בעניינה של המערערת אלא חומר חלקי בלבד, באופן שגרם לו לסבור שמלכד כאבים לא אובחנה כל בעיה רפואית בידיה של המערערת (ובהתאם כך קבע בחוות הדעת הראשונה שניתנה על ידו). גם לאחר שמחדל זה תוקן והועבר החומר הרפואי המלא, ד"ר פעילן המשיך לסבור (כפי שעולה מדרך ניסוח תשובותיו והתנצחותו עם הרופאים המטפלים) כי למערערת אין למעשה כל בעיה ממשית בידיה, ובהתאם הדגיש שוב ושוב כי כל האבחנות של הרופאים המטפלים נעשו על סמך בדיקות קליניות בלבד והטיל בהן ספק. בעיקר נכון הדבר ביחס לתסמונת התעלה הקרפלית, שקיומה נשלל על ידי ד"ר פעילן על בסיס בדיקת אי.אמ.גיי מיום 9.5.10, הגם שבדיקת אי.אמ.גיי מיום 27.8.14 - כמו גם מסמך הרופא המטפל שהוא מומחה כפ יד מבית החולים "הדסה" - מלמדים לכאורה אחרת. נובע מכך כי הפגם הטכני-לכאורה של אי העברת כל החומר הרפואי מלכתחילה, הוביל להתבצרות של ד"ר פעילן בקביעתו המקורית בדבר העדר כל ליקוי מלבד כאבים.

שלישית, ד"ר פעילן התבקש להתמודד עם קביעת הרופא המטפל לפיה קיים קשר סיבתי (לפחות מסוג החמרה) בין תנאי עבודתה של המערערת לבין הליקויים בידיה, אך תשובותיו לשאלות ההבהרה אינן נותנות מענה מספק וברור. ביחס לתסמונת התעלה הקרפלית ציין רשימת קריטריונים שחייבים לחתקיים על מנת להכיר בה כפגיעה בעבודה מכוח עילת המיקרוטראומה, אך הפנה כאסמכתא לכך למונח הכללי "EBM" ולא לכל מאמר או ספר רפואי. ביחס לדלקת במפרק בסיס האגודל ציין שזו אובחנה על בסיס בדיקה קלינית בלבד ואין קשר סיבתי, אך לא הסביר מדוע הוא מטיל ספק בקיום הליקוי וגם לא את הטעמים לקביעתו הנחרצת כי אין קשר סיבתי. אשר ל"מפרק הטניס" - הדגיש כי סחיטת סמרטוט אינה יכולה לגרום לליקוי האמור נוכח דרך ביצועה באמצעות האגודל והאצבעות, אך כמפורט לעיל המערערת כלל אינה סוחטת את הסמרטוט באמצעות אצבעותיה כפי שסבר המומחה בטעות, אלא באמצעות מכונה (ראו הפירוט המוסכם בסעיף 5 לעיל).

16. שוכנענו כי פגמים אלו, בהתחשב בהצטברותם ובהשלכתם המשמעותית על האפשרות ליתן חוות דעת אובייקטיבית מקצועית ומדויקת בעניינה של המערערת, אינם מאפשרים להסתמך

- 6 - מתוך 7

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 38031-03-18

על חוות דעתו של די"ר פעילן ויש להוציאה מהתיק. שקלנו את האפשרות להפנות לדי"ר פעילן שאלות הבהרה נוספות אך בהתחשב בנחרצות תשובותיו לשאלות ההבהרה הקודמות וכאשר נתן כבר ארבע חוות דעת בעניינה של המערערת, כולן על בסיס עובדות חלקיות וחלקן על בסיס חומר רפואי חלקי - שוכנענו כי אין בכך טעם. משמעות הדברים היא כי יש למנות כעת מומחה רפואי אחר, במקום די"ר פעילן ובנוסף לדי"ר יפה.

17. סוף דבר - התיק יוחזר לבית הדין האזורי לצורך מינוי מומחה רפואי אחר. בית הדין האזורי יוודא כי למומחה החדש יועברו העובדות המלאות שנקבעו על ידו כמפורט בסעיפים 3 ו- 5 לעיל וכן החומר הרפואי המלא (כולל בדיקת האי.אמ.גי מיום 27.8.14 והמסמך המרכזי של די"ר צ'רנופסקי). המומחה יישאל הן על גרימה והן על החמרה. למומחה החדש לא תועברנה חוות הדעת של די"ר יפה או די"ר פעילן.

18. המוסד יישא בהוצאות המערערת בהליך הערעור, בסך של 5,000 ₪.

ניתן היום, ג' באב תשע"ח (15 ביולי 2018) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

סיגל דוידוב-מוטולה,
שופטת

אילן אייטח,
סגן נשיאה

ורדה וירט-ליבנה,
נשיאה, אב"ד

גברת ברכה סמו,
נציגת ציבור (מעסיקים)

גברת חיה שחר,
נציגת ציבור (עובדים)